

ВПРОВАДЖЕННЯ ВИМОГ СОТ У ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ПРО СТАНДАРТИЗАЦІЮ, СЕРТИФІКАЦІЮ ТА АКРЕДИТАЦІЮ

Г.Д.Гуменюк, доктор сільськогосподарських наук, професор

Наведено вимоги СОТ щодо технічних бар'єрів у торгівлі і аналіз законів України, в яких враховано ці вимоги.

СОТ, технічні бар'єри, стандартизація, сертифікація, акредитація, законодавство України.

На сучасному етапі регулюванням торгівлі на міжнародному рівні опікується Світова організація торгівлі (СОТ), яка є наступницею Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ). СОТ – це єдина міжнародна організація, що опікується глобальними правилами торгівлі між країнами. Її головна функція – створити сильну міжнародну торговельну систему, яка має забезпечувати, щоб торговельні обміни відбувалися настільки легко, передбачуване і вільно, наскільки це можливо.

Для того, щоб забезпечити вільну торгівлю, комфортні умови для торгових партнерів, необхідно зводити до мінімуму технічні (не тарифні) бар'єри у торгівлі.

Мета дослідження – встановити, які технічні бар'єри у міжнародній торгівлі створюють стандартизація, сертифікація, акредитація та які вимоги встановлює СОТ щодо цього і як ці вимоги враховані у законодавстві України.

Матеріали і методи дослідження – Угоди СОТ щодо технічних бар'єрів у торгівлі та санітарних і фітосанітарних заходів, закони України про стандартизацію, сертифікацію (підтвердження відповідності), акредитацію та інші. Використовували методи аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення.

Результати дослідження. При вступі до СОТ Україна взяла на себе зобов'язання дотримуватися правил і принципів, за якими працює СОТ [1, 9, 10].

Зупинимось тільки на тих технічних бар'єрах, які можна усунути завдяки удосконаленню національної системи технічного регулювання.

Стандартизація. У різних країнах одна і та ж продукція характеризується різними показниками якості і безпечності. Це призводить до того, що продукція, якість якої підтверджена, визнана і допущена на внутрішній ринок однієї країни, при переміщенні через кордон потребує повторної оцінки відповідності тому, що оцінка ця здійснюється за іншими показниками якості, іншими методами. Цю проблему на вимогу СОТ можна розв'язати завдяки прийняттю міжнародних стандартів як національних методом їх гармонізації.

Сертифікація. Сертифікація виникла для того, щоб споживачу гарантувати відповідність продукції (товарів) вимогам законодавчих чи нормативно-правових актів або конкретних стандартів. Сертифікація позитивно впливає на торгові зв'язки між країнами, насамперед, коли між країнами укладені угоди про визнання результатів сертифікації, що значно скорочує термін на отримання дозволу на імпорт продукції, оскільки не потрібно проводити повторні випробування сертифікованої продукції.

Проте національні системи сертифікації різних країн мають свою специфіку, яка пов'язана, як з правилами національної сертифікації, процедурами підтвердження відповідності, так і з стандартами, на відповідність яких проводяться випробування, що звичайно створює технічні бар'єри у міжнародній торгівлі. Ці технічні бар'єри можна назвати об'єктивними. Але нерідко сертифікацію перетворюють на спосіб захисту внутрішнього (або регіонального, наприклад у ЄС) ринку від проникнення товарів іноземного виробництва. У таких випадках ускладнюють контроль якості, випробування продукції, процедури випробувань тощо, що для деяких країн стає неможливим отримати підтвердження сертифіката своєї країни. Трапляються випадки, коли транснаціональні корпорації завдяки фінансуванню національних організацій із стандартизації отримують можливість через національні стандарти захищати свої інтереси. У такому випадку стандарти стають інструментом конкурентної боротьби і небажаному іноземному конкуренту дуже важко отримати сертифікат відповідності на свою продукцію. У деяких національних системах сертифікації створюються такі умови підтвердження відповідності, які стають неможливими для середніх, тим більше малих фірм. Трапляються випадки, коли випробувальні лабораторії надають перевагу продукції тільки великих фірм.

У міжнародній торгівлі склалися жорсткі правила визнання зарубіжного сертифіката на імпорту продукцію. Для експорту своєї продукції необхідно отримати сертифікат відповідності авторитетної, призначеної в усіх країнах організації. А деколи вимагається впровадження системи якості, згідно з певною схемою сертифікації. Все це потребує часу і великих фінансових витрат.

З метою зняття технічних бар'єрів у торгівлі ГАТТ, нині СОТ, ухвалила Угоду «Про технічні бар'єри в торгівлі», в якій, крім інших питань, висвітлені питання щодо процедури оцінки відповідності і визнання оцінки відповідності; міжнародних і регіональних систем оцінки відповідності.

Загальний принцип Угоди полягає в тому, щоб для імпорту продукції створювати не менш сприятливий режим, ніж для товарів внутрішнього виробництва.

Щодо процедури оцінки відповідності Угода зобов'язує країни-учасниці гарантувати виконання центральними урядовими органами таких положень:

- створювати такі умови процедури оцінки, які не сприяють дискримінації іноземних постачальників як за самою процедурою, так і за оплатою за ці послуги. Не створювати додаткові незручності з місцем розташування ВЛ, випробувального обладнання;
- не створювати бар'єри, затримуючи випробування, повідомляти постачальнику причину затримки;
- проводити оцінку відповідності за місцем виготовлення продукції з отриманням знака відповідності;
- дотримуватися конфіденційності інформації;
- при оцінці відповідності користуватися міжнародними стандартами, рекомендаціями, а неможливість їх повного використання необхідно обґрунтувати. Причини, на які необхідно зважати – національна безпека; захист довкілля; географічні чинники (наприклад, клімат) тощо;
- якщо правила сертифікації не гармонізовані, то країни-учасниці мають повідомляти інші країни про нововведення і давати час на їх розгляд і зауваження;
- якщо нововведення однієї країни-учасниці можуть нашкодити іншій країні, то остання має право відмовитися прийняти це нововведення.

Акредитація. Є ще один шлях усунення бар'єрів у торгівлі – це довіра до результатів випробування. А такої довіри можна досягти акредитацією органів сертифікації, які видають сертифікати відповідності на продукцію, процеси, послуги, системи якості продукції, системи охорони довкілля; випробувальних і калібрувальних лабораторій, які гарантують точність засобів вимірювальної техніки, та інспекційних органів, які виявляють наскільки досконало працюють акредитовані органи, акредитацією органів з сертифікації персоналу на його компетентність.

Метрологія. Технічні бар'єри у торгівлі нерідко виникають через неможливість зіставлення (порівняння) результатів вимірювань і випробувань, оскільки ще не у всіх країнах застосовується міжнародна система одиниць Si, системи порівняння еталонів і визнання результатів калі бровки засобів вимірювальної техніки, а також єдиних методів добору проб і випробувань.

Застосування у кожній країні системи гарантування єдності вимірювання, дотримання якої дасть змогу бути впевненим, що результати вимірювань і випробувань, проведені в одній країні узгоджуються з аналогічними результатами, отриманими у більшості країн світу.

Закони України, що зважають на вимоги СОТ

Україна, готуючись до вступу в СОТ свої законодавчі, нормативно-правові та нормативні документи повинна узгодити з міжнародними вимогами.

У травні 2001 р. Верховною Радою України було ухвалено три закони «Про стандартизацію» [2], «Про підтвердження відповідності» [3] та «Про акредитацію органів з підтвердження відповідності» [4], «Про

стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» [5], у яких враховані основні вимоги СОТ щодо технічних бар'єрів у торгівлі.

Зокрема, в ЗУ «Про стандартизацію» встановлено добровільний статус стандартів щодо застосування та дотримання їх вимог, а обов'язкові вимоги повинні встановлюватись у Технічних регламентах, що мають статус НПА, в яких встановлюються вимоги щодо захисту життя, здоров'я та майна людини; захисту тварин, рослин; охорони довкілля, безпеки продукції, процесів, послуг; запобігання введення в оману щодо призначення та безпеки продукції; усунення загрози для національної безпеки.

Одним із основних принципів державної політики у сфері стандартизації є пріоритетність впровадження в Україні міжнародних та регіональних стандартів, з метою підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції та зняття технічних бар'єрів у торгівлі.

В «Угоді про технічні бар'єри в торгівлі СОТ» встановлено загальні правила щодо розроблення, прийняття та застосування стандартів. На підставі цього документа була прийнята Настанова ISO/IEC Guide 59:1994 «Кодекс усталених правил стандартизації». Цей документ було прийнято в Україні у 2000 р., як національний НД. І в основу вимог основоположних стандартів національної стандартизації покладено вимоги Кодексу. Україна через Національний інформаційний фонд НД та Національний центр міжнародної інформаційної мережі ISONET/WTO забезпечує інформацією вітчизняних та іноземних користувачів.

Суб'єкт стандартизації, відповідальний за розроблення та схвалення стандартів, які можуть створити технічні бар'єри у торгівлі, надає відповідну інформацію Центральному органу виконавчої влади з питань стандартизації, який через Міжнародну інформаційну мережу ISONET WTO надає цю інформацію користувачам у терміни, встановлені Кодексом усталених правил стандартизації.

Законом України «Про підтвердження відповідності» передбачено, що підтвердженню відповідності підлягає продукція, яка може бути небезпечною для здоров'я людей, тварин, рослин, майна громадян, довкілля і затверджується ТР. Введено право декларування відповідності у законодавчо регульованій сфері, якщо це передбачено ТР з підтвердження відповідності, а у законодавчо нерегульованій сфері за бажанням товаровиробника. В Україні впроваджений модульний підхід оцінювання відповідності з урахуванням вимог Директив ЄС, що є добровільним для вітчизняних товаровиробників.

Сертифікація імпоротної продукції проводиться за такими ж правилами і вимогами, що і вітчизняна, оплата те ж.

Для імпоротної продукції, яка повинна мати обов'язкову сертифікацію в Україні, документ, який підтверджує відповідність – це сертифікат відповідності, або свідоцтво про визнання результатів іноземної сертифікації. Це визначається також законами України «Про безпечність і якість харчових продуктів» [6], «Про захист прав споживачів» [7], «Про державне регулювання імпоротної сільськогосподарської продукції» [8].

З метою забезпечення єдиної технічної політики у сфері оцінки відповідності, довіри споживачів до діяльності з оцінки відповідності, створення умов для взаємного визнання результатів діяльності акредитованих органів на міжнародному рівні та усунення технічних бар'єрів у торгівлі ухвалено Закон України «Про акредитацію органів з оцінки відповідності». Цим законом створено Національне агентство з акредитації (НААУ), однією із основних функцій якого є акредитація органів з оцінки відповідності, з подальшим контролем за їх відповідністю вимогам акредитації, з правом прийняття рішення щодо тимчасового зупинення або визнання недійсною раніше проведену акредитацію. До прийняття цього закону акредитація органів сертифікації проводилась у Системі УкрСЕПРО, якою здійснюється сертифікація, що не відповідало міжнародним правилам.

НААУ у своїй роботі застосовує гармонізовані з міжнародними та європейськими стандартами вимоги щодо акредитації (ДСТУ/ISO серії 17000 та ДСТУ EN серії 45000).

Законом України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури з оцінки відповідності» введена обов'язковість розроблення ТР з оцінки відповідності на продукцію, яка перебуває у законодавчо регульованій сфері, на відповідність вимогам і правилам, встановленим такими ТР має здійснюватись оцінка відповідності, що відповідає міжнародній практиці.

Враховуючи об'єктивні і суб'єктивні чинники, які створюють технічні бар'єри у міжнародній торгівлі, СОТ вимагає від країн-членів СОТ, а також від тих країн, які претендують продавати свою продукцію на міжнародному ринку, не створювати такі бар'єри, удосконалювати національну систему технічного регулювання відповідно до міжнародних вимог. А це сприятиме укладанню Угод про взаємне визнання результатів підтвердження відповідності, що значно буде спрощувати імпорто-експортні операції і простіше буде здійснювати переміщення продукції (товарів).

Висновки

1. Україна значно наблизила законодавство про стандартизацію, сертифікацію, акредитацію до міжнародних вимог, щоб не створювати технічні бар'єри у торгівлі, що певною мірою сприяло вступу її до СОТ.

2. Законодавчі акти продовжують удосконалювати, зокрема зараз переглядаються закони України «Про стандартизацію», «Про безпечність і якість харчових продуктів» та інші нормативно-правові акти щодо технічного регулювання.

Список літератури

1. Всемирная торговая организация / Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.rgwto.com/wto.asp?id=3667>
2. Закон України «Про стандартизацію» від 17.05.2001, № 2408-III.
3. Закон України «Про підтвердження відповідності» від 17.05.2001, № 2406-III (із змінами).

4. Закон України «Про акредитацію органів з оцінки відповідності» від 17.05.2001, № 2407-III.

5. Закон України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» від 01.12.2005, № 3164-IV.

6. Закон України «Про безпечність та якість харчових продуктів» від 06.09.2005, № 2809-IV.

7. Закон України «Про захист прав споживачів» від 01.12.2005, № 3161-IV.

8. Закон України «Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції» від 17.07.1997, № 468/97-ВР.

9. Угода про технічні бар'єри в торгівлі / Електронний ресурс. Режим доступу: [Zakon rada gov.ua/Laws/show/981_008](http://zakon.rada.gov.ua/Laws/show/981_008)

10. Угода про застосування санітарних і фітосанітарних заходів / Електронний ресурс. Режим доступу: [Zakon rada gov.ua/Laws/show/981_008](http://zakon.rada.gov.ua/Laws/show/981_008)

Представлены требования СОТ к техническим барьерам в торговле и анализ законов Украины, в которых учтены эти требования.

СОТ, технические барьеры, стандартизация, сертификация, аккредитация, законодательство Украины.

There are cited the WTO norms by problems of technical barriers in trade, and reviewed norms of Ukrainian laws by introduction of their provisions.

Organizations, technical barriers, attestation, certification, accreditation, legislation of Ukraine.